

Rola uzupełniającej radioterapii w nowotworach ślinianek

Izabela Kordzińska-Cisek^{1,2} (ABDEF), Ludmiła Grzybowska-Szatkowska^{1,2} (AF)

¹ Oddział Onkologii Klinicznej Centrum Onkologii Ziemi Lubelskiej im. Św. Jana z Dukli w Lublinie

² Zakład Onkologii, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

WKŁAD AUTORÓW: (A) Projekt badania · (B) Zbieranie Danych · (C) Analiza Statystyczna · (D) Interpretacja Danych · (E) Przygotowanie Rękopisu · (F) Gromadzenie Piśmiennictwa · (G) Gromadzenie Funduszy

STRESZCZENIE

Nowotwory dużych gruczołów ślinowych są bardzo zróżnicowaną pod względem histopatologicznym grupą nowotworów. Wyróżniamy 24 typy histopatologiczne wśród których najczęstszymi są rak śluzowo-naskórkowy i gruczołowo torbielowaty. Podstawą leczenia radykalnego jest chirurgiczne usunięcie ślinianki uzupełnione u części chorych radioterapią lub radiochemioterapią. Brak jest dużych randomizowanych badań prospektywnych mogących wykazać korzyści (zakresie przeżycia całkowitego lub kontroli miejscowej w poszczególnych typach histopatologicznych). Badania wskazują iż nowotwory ślinianek generalnie są promieniooporne. Mimo tego, w przypadku nieradykalnego marginesu resekcji oraz dużego zaawansowania choroby w większości typów histopatologicznych stosuje się uzupełniającą radioterapię. Badania nie potwierdzają jednak wpływu leczenia uzupełniającego na LC i OS w raku śluzowo-naskórkowym. Natomiast w raku gruczołowo-torbielowatym i raku gruczołowym radioterapia zwiększa kontrolę miejscową i wydłuża przeżycie całkowite. W raku zrazikowym i złośliwym guzie mieszanym zysk z radioterapii nie jest oczywisty. Napromienianie w tych nowotworach może poprawiać kontrolę miejscową i wydłużać przeżycie w przypadkach bardziej zaawansowanych. Radioterapia oraz radiochemioterapia powinny być stosowane w raku płaskonabłonkowym ślinianek, podobnie jak w przypadku innych nowotworów regionu głowy i szyi. W pozostałych typach histologicznych, ze względu na rzadkość występowania niewiele jest danych na temat korzyści z zastosowania napromieniania. Jedynie w gruczolaku podstawnomórkowym wykazano iż uzupełniające napromienianie wydłuża przeżycie w przypadkach bardziej zaawansowanych.

Słowa kluczowe: nowotwory ślinianek, radioterapia ślinianek, leczenie uzupełniające

Adres do korespondencji: Izabela Kordzińska-Cisek
Centrum Onkologii Ziemi Lubelskiej im. Św. Jana z Dukli
w Lublinie, 1 Oddział Radioterapii
ul. Jaczewskiego 7, 20-090 Lublin
izabela851@vp.pl

Liczba słów: 2830 **Tabele:** 0 **Ryciny:** 0 **Piśmiennictwo:** 43

Received: 03.04.2017

Accepted: 28.04.2017

Published: 30.06.2017

WSTĘP

Rak dużych gruczołów ślinowych jest rzadkim nowotworem stanowiącym 2-6,5% nowotworów regionu głowy i szyi [1]. Blisko 80% nowotworów ślinianek dotyczy ślinianki przyusznej, 15% podżuchwowej, a 5% podjęzykowej [2]. 25% nowotworów ślinianek to nowotwory złośliwe, wśród których wyróżniamy 24 podtypy histologiczne. Najczęstszym z nich jest rak śluzowo-naskórkowy (*mucoepidermoid carcinoma*), stanowiący 34% wszystkich podtypów histologicznych nowotworów dużych gruczołów ślinowych i blisko połowę nowotworów ślinianek przyusznych. Rak gruczołowo-torbielowaty (*adenoid cystic carcinoma*) stanowi 22% nowotworów ślinianek i jest najczęstszym nowotworem złośliwym ślinianki podżuchwowej. Kolejne pod względem częstości występowania to: gruczolakorak (*adenocarcinoma*) – 18%, postać złośliwa gruczolaka wielopostaciowego (*malignant mixed tumor*) – 13%, rak zrazikowy (*acinic cell carcinoma*) – 7% i rak płaskonabłonkowy (*carcinoma planoepitheliale*) – 4%. Inne, rzadsze podtypy histopatologiczne stanowią łącznie poniżej 3% nowotworów ślinianek [3].

Postępowanie radykalne w nowotworach dużych gruczołów ślinowych opiera się na, adekwatnym do zaawansowania choroby i rozpoznania histopatologicznego, leczeniu operacyjnym [4]. Badania wskazują, iż najważniejszymi czynnikami, odpowiedzialnymi za kontrolę miejscową po leczeniu nowotworów ślinianek są: stopień zaawansowania klinicznego, obecność naciekania kości, margines resekcji oraz zastosowanie leczenia uzupełniającego [5]. Wiadomo także, że stopień złośliwości histologicznej, a nie podtyp histopatologiczny determinują rokowanie u chorych na nowotwory ślinianek [6]. Nie jest natomiast jasne, czy pacjenci z różnymi podtypami histopatologicznymi odnoszą korzyść z leczenia uzupełniającego

– radio- lub radiochemioterapii. Wskazania NCCN do leczenia uzupełniającego nie uwzględniają typu histopatologicznego, jako czynnika, który powinien determinować postępowanie u tych chorych. Wynika to z braku dużych, prospektywnych, randomizowanych badań wykazujących wpływ leczenia uzupełniającego na nawroty miejscowe i przeżycie całkowite. Wynika to z rzadkości nowotworu i dużego zróżnicowania histopatologicznego. W poniższym artykule przedstawiono przegląd doniesień z ostatnich lat, z uwzględnieniem typów histopatologicznych, u chorych, u których stosowano leczenie uzupełniające z powodu zaawansowanego raka ślinianki.

WPŁYW RADIOTERAPII NA NOWOTWORY ŚLINIANEK

Generalnie uważa się, iż nowotwory ślinianek należą do nowotworów promienioopornych. Oznacza to, że konwencjonalne promieniowanie fotonowe ma niewielki wpływ na kontrolę miejscową w tych nowotworach. Badania wskazują, iż promieniowanie o wyższym LET (Linear Energy Transfer-Liniowy Współczynnik Przenoszenia Energii) jak np. promieniowanie neutronowe jest bardziej skuteczne w zachowaniu kontroli miejscowej w nowotworach ślinianek. Wiąże się to z 2,5 razy wyższą względną skutecznością biologiczną promieniowania neutronowego, mniejszym wpływem współczynnika wzmoczenia tlenowego oraz wyższą efektywnością promieniowania neutronowego z powodu dłuższego cyklu komórkowego w przypadku większości typów histopatologicznych nowotworów ślinianek [7]. Niektórzy autorzy postulują, że w przypadku makroskopowej nieradykalności operacji lub w przypadkach nieoperacyjnych leczeniem z wyboru jest radioterapia neutronowa lub radioterapia z zastosowaniem jonów węgla [8]. Z powodu braku powszechnej dostępności do wyżej wymienionych rodzajów promieniowania, promieniowanie fotonowe nadal pozostaje terapią z wyboru w przypadku konieczności zastosowania radioterapii uzupełniającej.

W wielu badaniach wykazano korzyść z zastosowania uzupełniającej radioterapii w zakresie kontroli miejscowej. W badaniu Terhaarda i wsp. [9], obejmującym 498 pacjentów z różnymi nowotworami ślinianek, u 112 zastosowano wyłącznie leczenie chirurgiczne, a u 398 – uzupełniającą radioterapię, wykazano poprawę 5- i 10-letniej kontroli miejscowej po zastosowaniu radioterapii (94% vs. 84% i 91% vs. 76%

$p = 0.0005$). Zysk ten był szczególnie widoczny u chorych z zaawansowaniem T3-4 (84% vs. 18%, $p < 0.001$), wąskim marginesem resekcji (95% vs. 55%, $p = 0.003$), dodatkowym marginesem resekcji (82% vs. 44%, $p < 0.001$), naciekaniem kości (86% vs. 54%, $p = 0.04$), naciekaniem okołonerwowym (88% vs. 60%, $p = 0.01$) oraz przerzutami w węzłach chłonnych (86% vs. 62%, $p = 0.03$). Niektóre analizy wskazują na także poprawę przeżycia całkowitego po zastosowaniu radioterapii [10]. W badaniu Zeidana i wsp. [10] na podstawie analizy bazy SEER (*Surveillance, Epidemiology, and End Results – Nadzoru, Epidemiologii i Wyników Końcowych*), obejmującej 2222 pacjentów z różnymi typami histologicznymi wykazano, iż uzupełniająca radioterapia pozwoliła na poprawę przeżycia o 24%. Brak jednak w powyższych badaniach danych pozwalających na określenie wpływu radioterapii w poszczególnych typach histologicznych.

RAK ŚLUZOWO-NASKÓRKOWY

Wśród chorych na raka śluzowo-naskórkowego tradycyjnie wyróżnia się dwa typy: niskiego i wysokiego ryzyka [11]. Rak śluzowo-naskórkowy niskiego ryzyka, w przeciwieństwie do raka wysokiego ryzyka, jest zwykle wykrywany w niższym stopniu zaawansowania, jest mniej agresywny i częściej dotyczy małych gruczołów ślinowych. Mimo tych różnic stopień zaawansowania nie determinuje rokowania u pacjentów, gdyż zdolność do rozsiewu tego nowotworu drogą krwiopochodną jest niska [12]. W badaniu Plambecka i wsp. przerzuty odległe stwierdzono tylko w 1/55 przypadków tego nowotworu [13]. Generalnie jest to jeden z najlepiej rokujących nowotworów ślinianek [10].

Z tego względu radioterapia jest w tym nowotworze rzadko stosowana, a wskazania do niej są niejasne. Hosokawa i wsp. [11] na podstawie analizy 61 pacjentów, leczonych wyłącznie chirurgicznie oraz z zastosowaniem chirurgii i radioterapii nie wykazali istotnych statystycznie różnic w zakresie kontroli miejscowej. Odsetek kontroli miejscowej w obu grupach, po 5 latach wyniósł 88%, a po 10 latach 79%. Jednak w grupie poddanej uzupełniającej radioterapii więcej chorych było zoperowanych nieradykalnie. Badacze wnioskują, iż zastosowanie uzupełniającej radioterapii w dawce ≥ 55 Gy u chorych leczonych nieradykalnie, pozwala uzyskać podobny odsetek kontroli miejscowej jak u pacjentów zoperowanych radykalnie. Po-

dobnie starsze badanie Tran i wsp. [15] wskazuje, iż u pacjentów z ujemnym marginesem resekcji brak jest korzyści z zastosowania uzupełniającej radioterapii. Badacze postulują, że powinna ona być stosowana wyłącznie w przypadkach dodatniego marginesu resekcji.

Większość badań, dotyczących pacjentów z rakiem śluzowo-naskórkowym obejmuje zbyt małe grupy pacjentów, by wykazać korzyść z zastosowania radioterapii. Ze względu na małą ilość chorych pacjenci poddani wyłącznej operacji oraz pacjenci napromieniani uzupełniająco różnią się pod względem czynników ryzyka nawrotu oraz rokowania. W badaniu Chen w wsp.[16] 61 pacjentów z rakiem przyuszniczy poddano parateidektomii z następową uzupełniającą radioterapią w dawce średniej 60 Gy (50-70Gy). Była to grupa bardzo zróżnicowana pod względem stopnia zaawansowania klinicznego (pacjenci w stopniu T1,2 i 3 stanowili po 23%, a z T4 31% ogółu) oraz czynników ryzyka nawrotu (dodatni lub wąski margines 15%, naciekanie okołonerwowe 54%, naciekanie kości 10%, cecha N+ 16% i wysoki stopień złośliwości 40%). 5-letnia kontrola miejscowa w całej grupie wyniosła 84%, przy czym w grupie T1-3 88%, a T4 – 64% (p=0,09). Także stopień złośliwości histologicznej determinował kontrolę miejscową. 5-letnią LC (*Local Control* – kontrola miejscowa) wyniósł u chorych w stopniu G1, G2 i G3 odpowiednio 85%, 84% i 79% (p=0,001).

Niektóre badania wskazują na gorsze rokowanie wśród chorych poddanych uzupełniającej radioterapii, jednak wynika to z wyjściowo gorszego rokowania pacjentów napromienianych uzupełniająco. W badaniu Ozawa i wsp. [17] 5-letni OS (*Overall Survival* – Całkowity Czas Przeżycia) wyniósł wśród chorych leczonych wyłącznie chirurgicznie- 82,9%, a u chorych napromienianych uzupełniająco 55,6%. Uzupełniającą radioterapię stosowano jednak częściej u chorych z naciekiem kości lub tętnicy twarzowej, u których zachowanie radykalności zabiegu było wątpliwe. Podobnie w badaniu Rapidis i wsp.[18] przeanalizowano 18 chorych z rakiem śluzowo-naskórkowym, wśród których uzupełniającą radioterapię zastosowano u 11 chorych. Ze względu na małą grupę chorych nie przeprowadzono analizy OS i DFS (*Disease Free Survival*- Przeżycie wolne od choroby) pomiędzy pacjentami leczonymi wyłącznie chirurgicznie, a napromienianymi uzupełniająco. 5-letni OS i 5-letni DFS w całej grupie wyniosło po 85%. W grupie napromienianej było więcej pacjentów z stopniem G3 (4/11 vs. 0/7), cechą

N+ (5/11 vs 0/7) oraz większą średnią średnicą guza (4,5cm zakres 0,7-10cm vs 2,6 cm zakres 1,5-5cm).

Analiza powyższych doniesień wskazuje, iż u pacjentów w wyższym stopniu zaawansowania szczególnie zoperowanych nieradykalnie częściej stosuje się uzupełniającą radioterapię. Nie wykazano jednak w badaniach randomizowanych wpływu radioterapii w tej grupie na OS i LC.

RAK GRUCZOŁOWO-TORBIELOWATY

Rak gruczołowo-torbielowaty jest nowotworem rokowującym gorzej niż rak śluzowo naskórkowy oraz cechując się dużą częstością naciekania drogą okołonerwową [10]. W przypadku nacieku poza torebkę gruczołu radykalność resekcji jest wątpliwa i konieczne staje się zastosowanie leczenia uzupełniającego. Badania wskazują na dość dobre rokowanie u chorych z rakiem gruczołowo-torbielowatym, poddanych uzupełniającej radioterapii. W nowym badaniu grupy DAHANCA (*The Danish Head and Neck Cancer Group* – Duńska Grupa Nowotworów Głowy i Szyi), obejmujące 201 pacjentów z rakiem gruczołowo-torbielowatym, z pośród których uzupełniającą radioterapię stosowano u 75% chorych, wskazuje na poprawę kontroli miejscowej po zastosowaniu uzupełniającej radioterapii, jednak bez wpływu na przeżycie całkowite. 10-letni DFS i 10-letnia kontrola miejscowa wyniosły odpowiednio w całej grupie 75% i 70% [19].

W wielu badaniach stwierdzono wpływ szeregu czynników na zwiększenie ryzyka nawrotu miejscowego z rakiem gruczołowo-torbielowatym. W uprzednio cytowanym badaniu DAHANCA zarówno stopień zaawansowania choroby jak i margines resekcji wpływał istotnie statystycznie na przeżycie całkowite i kontrolę miejscową. W badaniu Gardena i wsp. [20] gdzie analizie poddano 198 chorych, a 70% z nich było z wąskim lub dodatnim marginesem resekcji i u 69 % występowało naciekanie okołonerwowe, nawroty miejscowe wystąpiły tylko u 12 % chorych, z czego 18% wśród pacjentów z dodatnim marginesem, 9% z wąskim, a 5% z ujemnym marginesem resekcji. Podobnie nawroty miejscowe wystąpiły u 18% chorych z naciekiem okołonerwowym oraz u 9% bez naciekania. 5-,10- i 15- letnia kontrola miejscowa wyniosła odpowiednio 95, 86 i 75%. W badaniu tym wykazano zależność występowania nawrotów miejscowych od zastosowanej dawki radioterapii. U pacjentów z dodatnim

marginesem, napromienionych dawką > 56 Gy nawroty wystąpiły u 12%, a poniżej 56Gy u 60% chorych. W badaniu Chen i wsp., [21] które objęło 140 chorych napromienianych uzupełniająco w średniej dawce 64Gy (54-71Gy), predyktorami nawrotu miejscowego były: naciekanie okołonerwowe oraz stopień T4. Uzupełniająca radioterapia istotnie statystycznie zmniejszała ryzyko nawrotu ($p=0,007$), przy czym istotny wpływ na redukcję nawrotów wykazano dla dawki 60Gy ($p=0,0004$). Podobne wnioski płyną z badania Mendenhall i wsp. [22]. Uzupełniająca radioterapia w przypadku raka gruczołowo-torbielowatego powinna być stosowana w wyższych stopniach zaawansowania T3-T4, N1.

Nowsze badanie Al-Mamgani i wsp. [23] wskazuje, iż leczenie chirurgiczne uzupełnione radioterapią w raku gruczołowo-torbielowatym pozwala na bardzo dobre wyniki leczenia przy niskiej toksyczności. 5 oraz 8 letnia kontrola miejscowa wyniosła 88%, a tylko u 9% chorych stwierdzono powikłania w stopniu 2 lub wyższym. W badaniu tym, wykazano iż, stopień zaawansowania T, zajęcie węzłów chłonnych, stopień złośliwości oraz naciekanie okołonerwowe korelowały ze zwiększonym ryzykiem nawrotu. Badacze wskazują ponadto na konieczność elektywnego napromieniania niezajętych węzłów chłonnych w przypadku stopnia T3 lub T4.

RAK GRUCZOŁOWY

Rak gruczołowy nie określony (*non otherwise specified*), zwany potocznie rakiem gruczołowym stanowi ok 18% nowotworów ślinianek. Rokowanie w tym nowotworze jest zależne od stopnia złośliwości. 15-letnie przeżycie wynosi dla niskiego, pośredniego i wysokiego stopnia złośliwości odpowiednio 54, 31 i 3% [24]. Mimo stosunkowo częstego występowania mało jest danych wskazujących na korzyść z zastosowania radioterapii.

W badaniu Denga i wsp. [25] uzupełniająca radioterapię stosowano u 18 na 28 pacjentów (64,3%). Wskazania do zastosowania radioterapii były podobne jak w innych typach histopatologicznych. 5 pacjentów z przerzutami do węzłów chłonnych napromieniano do dawki 50-55Gy, a 4 pacjentów z dodatnim marginesem resekcji do dawki 60Gy, napromieniono też 3 pacjentów z przerzutami odległymi do dawki 50-60Gy. Ze względu na małą i niejednorodną grupę chorych brak jest danych odnośnie wpływu radioterapii na przeżycie. W ostatnio opu-

blikowanym dużym badaniu Zhana i wsp. [26], obejmującym 3155 pacjentów, pooperacyjną radioterapię zastosowano u 43% chorych, samodzielnie chirurgię u 26%, a uzupełniająco radiochemioterapię u 10%. 5-letnie przeżycie różniło się istotnie, w grupie leczonej wyłącznie chirurgicznie wyniosło 41%, a w grupie napromienianej uzupełniająco 51% ($p<0,001$).

ZŁOŚLIWY GUZ MIESZANY

Do tej grupy nowotworów zalicza się dwa typy histopatologiczne: *carcinoma ex pleomorphic adenoma* (rak w gruczolaku wielopostaciowym), stanowiący ok 12% nowotworów ślinianek oraz *carcinosarcoma* (mięsakoraka), który jest bardzo rzadkim nowotworem, stanowiącym poniżej 1% wszystkich nowotworów ślinianek [27,28]. Choć doniesienia na temat radioterapii w tym typie histopatologicznym opierają się na małych grupach chorych, agresywny przebieg naturalny tego nowotworu wskazuje na konieczność leczenia uzupełniającego [29]. W badaniu Chena i wsp. [30], uzupełniająca radioterapię do średniej dawki 60Gy (45-71Gy), zastosowano u 40 pacjentów z pośród 63 włączonych do analizy (63%). Mimo tego, iż w grupie napromienianej było więcej pacjentów z dodatnim marginesem resekcji, naciekaniem okołonerwowym, zajęciem nerwów czaszkowych i cechą N+, 5-letnia kontrola miejscowa wśród tych chorych wyniosła 75%, w przeciwieństwie do 49%, u chorych wyłącznie operowanych ($p=0,005$). Przeżycie całkowite było istotnie wyższe u chorych bez przerzutów do węzłów chłonnych. Podobne wnioski płyną z badania Olsena i Lewisa [29]. W badaniu tym nie wykazano wpływu radioterapii na przeżycie całkowite, ale u chorych napromienianych istotnie statystycznie rzadziej występowały nawroty miejscowe ($p=0,0248$). Z przeprowadzonych badań wynika, że zastosowanie radioterapii pooperacyjnej szczególnie u pacjentów z zaawansowanym nowotworem czy z występującymi czynnikami ryzyka nawrotu choroby wpływa na wydłużenie czasu wolnego od choroby i może wpływać na wydłużenie całkowitego czasu przeżycia [29,30].

RAK ZRAZIKOWY

Rak zrazikowy gruczołów ślinowych jest rzadkim, wolno rosnącym i stosunkowo mało agresywnym nowotworem ślinianek, w którym przerzuty węzłowe oraz odległe występują rzadko. Tradycyjnie uzupełniająca radioterapia jest

rekomentowana w guzach nawrotowych, nisko zróżnicowanych, usuniętych nieradykalnie lub w przypadku przerzutów do węzłów chłonnych [31]. Także obecnie niektórzy autorzy rekomendują zastosowanie radioterapii w przypadkach źle rokujących (dodatni margines resekcji, T3-4, wysoki stopień złośliwości, cecha N+, nacieki okołonerwowy) [32,33].

Niektóre badania wskazują na brak korzyści z zastosowania uzupełniającej radioterapii. Analiza bazy SEER, obejmująca 2061 pacjentów wskazuje, iż radioterapia nie poprawia rokowania, a odsetek 20-letniego przeżycia, specyficznego dla nowotworu wynosi dla wyłącznego leczenia chirurgicznego 92,4%, a dla leczenia chirurgicznego, uzupełnionego radioterapią – 71,9%. Gorsze przeżycie u chorych napromieniowanych uzupełniająco wynika jednak z kwalifikacji do uzupełniającej radioterapii chorych bardziej zaawansowanych i gorzej rokujących niż z toksyczności radioterapii [34]. W badaniu Andreoli i wsp. [35] wśród 969 pacjentów w różnych stopniach zaawansowania wyłączne leczenie chirurgiczne stosowano u 562 chorych (58%), a chirurgię z uzupełniającą radioterapią u pozostałych chorych. Nie wykazano istotnych statystycznie różnic pomiędzy grupami w żadnym ze stopni zaawansowania choroby, ani w stopniach złośliwości G2-3. W stopniu złośliwości G1 wykazano istotną statystycznie różnicę w zakresie przeżycia całkowitego na korzyść wyłącznego leczenia operacyjnego ($p=0,02$). Wadą tego badania były duże różnice w ilości pacjentów w poszczególnych stopniach zaawansowania i złośliwości histopatologicznej na niekorzyść leczenia uzupełniającego. Mimo tego autorzy tego badania postulują brak korzyści z uzupełniającej radioterapii, szczególnie w niskich stopniach zaawansowania i złośliwości histologicznej.

RAK PŁASKONABŁONKOWY

Rak płaskonabłonkowy jest rzadkim i wysoce agresywnym nowotworem dużych gruczołów ślinowych. Badania Bhattacharyya i Frieda [36] wskazują, iż jest to najgorzej rokujący typ histopatologiczny wśród nowotworów ślinianek, w którym 5-letnie przeżycie sięga zaledwie 46,1%. Dla porównania 5-letnie przeżycie w raku śluzowo-naskórkowym wyniosło 81,5% [36]. Ze względu na rzadkość występowania wskazania do leczenia uzupełniającego opierają się na ekstrapolacji schematów leczenia innych nowotworów regionu głowy i szyi, w których dominuje rak płaskonabłonkowy. Wang i wsp.

[37] przeanalizowali 34 chorych z rakiem płaskonabłonkowym ślinianki, wśród których u 16 chorych zastosowano wyłącznie leczenie chirurgiczne, a u 16 leczenie chirurgiczne skojarzone z radioterapią. 5-letni odsetek przeżycia specyficznego dla nowotworu wyniósł w grupie chorych wyłącznie operowanych 48,9%, a w grupie chorych z radioterapią 48,2%. Odsetek 5-letniego czasu wolnego od nawrotu wyniósł 25% wśród chorych bez radioterapii i 31,2% u chorych z radioterapią. Różnice te nie były istotne statystycznie ($p = 0.724$ dla DSS i $p = 0.269$ dla DFS). Podobny brak różnic w kontroli miejscowej raportowali Khurana i wsp. [38]. W badaniu obejmującym 75 pacjentów z rakiem płaskonabłonkowym ślinianek, w większości przerzutowym z raka skóry regionu głowy i szyi nie wykazano poprawy kontroli miejscowej po zastosowaniu radioterapii. Należy jednak zwrócić uwagę, że w obu tych badaniach pacjenci, poddani uzupełniającej radioterapii rokowali wyjściowo gorzej. Wang i wsp. [37] wskazują na większy odsetek chorych z dodatnim marginesem, w bardziej zaawansowanym stadium, z naciekami torebki gruczołu oraz zajęciem nerwu twarzewego. Przyczyną większości niepowodzeń w grupie poddanej wyłącznie leczeniu chirurgicznemu była wznowa miejscowa, a w grupie, w której stosowano radioterapię – przerzuty odległe. Może to wskazywać na korzyść, w zakresie redukcji nawrotów miejscowych po zastosowaniu radioterapii. Badacze podkreślają także potencjalną rolę uzupełniającej chemioterapii, gdyż w przypadku chorych z przerzutami odległymi podanie cisplatyny z docetaksem pozwoliło u 2 z 4 pacjentów na wydłużenie przeżycia powyżej 1 roku [37].

INNE RZADKIE TYPY HISTOPATOLOGICZNE

Rola radioterapii w innych typach histopatologicznych jest słabo poznana. Dostępne są pojedyncze doniesienia na ten temat, najczęściej w formie analizy retrospektywnej lub opisów przypadków. Jedno z większych badań Zhana i wsp. [39] dotyczyło 509 pacjentów z rozpoznaniem gruczolakoraka podstawnkomórkowego. Samodzielne leczenie chirurgiczne stosowano u 45% chorych, a chirurgię z uzupełniającą radioterapią u 39% chorych. W całej grupie nie stwierdzono różnic w zakresie przeżycia ($p=0,336$). Jednak analiza Coxa u chorych w stopniu zaawansowania T3-4 wykazała, iż uzupełniająca radioterapia wydłuża przeżycie całkowite ($p=0,032$).

Duża retrospektywna analiza, obejmująca 246 chorych dotyczyła także roli radioterapii w raku nabłonkowo-mioepitelialnym. 85 pacjentów (41%) otrzymało uzupełniającą radioterapię. Nie wykazano wpływu radioterapii w zakresie OS wśród tej grupy chorych [40]. Retrospektywna analiza 64 pacjentów z torbielakogruzołakiem ślinianek, wśród których u 16 zastosowano radioterapię nie wykazała wpływu napromieniania na przeżycie całkowite [41]. Niejasna pozostaje również rola radioterapii w raku przewodu ślinowego. Analiza Nakashima i wsp. [42], obejmująca zaledwie 26 chorych na ten nowotwór wykazała brak istotnych statystycznie różnic w zakresie 3-letniego OS w grupie bez i po zastosowaniu radioterapii (3-OS odpowiednio 64 i 33% $p=0,29$) [45]. Pozostałe podtypy histopatologiczne są tak rzadkie, iż rola radioterapii może opierać się jedynie na analizach przypadków. Przykładem może być gruczolakorak polimorficzny o małej złośliwości. Na podstawie analizy opisów 36 przypadków można jedynie wnioskować, iż podstawą leczenia radykalnego jest leczenie operacyjne, rola radioterapii pozostaje niejasna. Jest to wolno rosnący nowotwór, a w przypadku negatywnego marginesu resekcji operacja wydaje

się być leczeniem wystarczającym (nie stwierdzono nawrotów miejscowych przy ujemnym marginesie resekcji) [43].

WNIOSKI

Na podstawie analizy powyższych badań trudno określić standardy zastosowania radioterapii, gdyż w żadnym z podtypów histopatologicznych, nie przedstawiono badań prospektywnych z randomizacją. Radioterapia pooperacyjna powinna być stosowana szczególnie w przypadku zaawansowanych nowotworów takich jak rak gruczołowo-torbielowaty, gruczolakorak, guz wielopostaciowy mieszany, rak zrakowaty, płaskonabłonkowy i podstawniokomórkowy u których istnieją czynniki ryzyka nawrotu miejscowego. W pozostałych typach histopatologicznych nie ma wskazań do standardowego zastosowania radioterapii uzupełniającej. Z powodu badań prowadzonych na małych grupach pacjentów należy zastosować indywidualne podejście do leczenia pacjenta. W przypadku raka płaskonabłonkowego ślinianek należy rozważyć podobne postępowanie jak w innych nowotworach płaskonabłonkowych regionu głowy i szyi.

- Adams A, Warner K, Nör JE. Salivary gland cancer stem cells *Oral Oncol.* 2013;49(9):845-53.
- Bell D, Hanna EY. Salivary gland cancers: biology and molecular targets for therapy. *Curr Oncol Rep.* 2012; 14(2):166-174
- Ho K, Lin H, Ann DK. i wsp. An overview of the rare parotid gland cancer. *Head Neck Oncol.* 2011; 14(3):40
- Bell RB, Dierks EJ, Homer L. i wsp. Management and outcome of patients with malignant salivary gland tumors. *J Oral Maxillofac Surg* 2005;63:917-928
- Terhaard CHJ, Lubsen H, Van der Tweel I. i wsp. Salivary gland carcinoma: independent prognostic factors for locoregional control, distant metastases, and overall survival: results of the Dutch head and neck oncology cooperative group. *Head Neck* 2004;26:681-92 [discussion 692-693].
- Nance MA, Seethala RR, Wang Y. i wsp. Treatment and survival outcomes based on histologic grading in patients with head and neck mucoepidermoid carcinoma. *Cancer* 2008;113:2082-9.
- Cerda T, Suna XS, Vignot S. i wsp. A rationale for chemoradiation (vs radiotherapy) in salivary gland cancers? On behalf of the REFCOR (French rare head and neck cancer network) *Critical Reviews in Oncology/Hematology* 2014; 91:142-158
- Stannard C, Vernimmen F, Carrara H i wsp. Malignant salivary gland tumours: can fast neutron therapy results point the way to carbon ion therapy? *Radiother Oncol* 2013;109(2):262-8.
- Terhaard CHJ, Lubsen H, Rasch CRN. i wsp. The role of radiotherapy in the treatment of malignant salivary gland tumors. *Int J Radiat Oncol Biol Phys* 2005;61(1):103-11.
- Zeidan YH, Pekelis L, An Y. i wsp. Survival benefit for adjuvant radiation therapy in minor salivary gland cancers. *Oral Oncology*, 2015; 51: 438-445.
- Brandwein M.S, Ivanov K. i wsp. Mucoepidermoid carcinoma. A clinicopathological study of 80 patients with special reference to histological grading *Am. J. Pathol.* 2001;25: 835-845
- Kokemueller H, Brueggemann N, Swennen G. i wsp. Mucoepidermoid carcinoma of the salivary glands—clinical review of 42 cases. *Oral Oncology* 2005;41(1): 3-10
- Plambeck K, Friedrich R.E, Schmelzle R. Mucoepidermoid carcinoma of salivary gland origin: classification, clinicopathological correlation, treatment results and long-term follow-up in 55 patients. *J. Craniomaxillofac. Surg.* 1996;3:133-139
- Hosokawa Y, Shirato H, Kagei K. i wsp. Role of radiotherapy for mucoepidermoid carcinoma of salivary gland, *Oral Oncol.* 1999;35:105-111.
- Tran L, Sadeghi A, Hanson D i wsp. Major salivary gland tumors: treatment results and prognostic factors. *Laryngoscope* 1987;97:1139-44.
- Chen AM, Lau VH, Farwell DG. i wsp. Mucoepidermoid carcinoma of the parotid gland treated by surgery and postoperative radiation therapy: clinicopathologic correlates of outcome. *Laryngoscope.* 2013 Dec;123(12):3049-55
- Ozawa H, Tomita T, Sakamoto K. i wsp. Mucoepidermoid Carcinoma of the Head and Neck: Clinical Analysis of 43 Patients. *Jpn J Clin Oncol* 2008;38(6):414-418
- Rapidis AD, Givalos N, Gakiopoulou H. i wsp. Mucoepidermoid carcinoma of the salivary glands. Review of the literature and clinicopathological analysis of 18 patients. *Oral Oncology* (2007) 43, 130- 136

19. Bjørndal K, Krogdahl A, Therkildsen MH. i wsp. Salivary adenoid cystic carcinoma in Denmark 1990–2005: Outcome and independent prognostic factors including the benefit of radiotherapy. Results of the Danish Head and Neck Cancer Group (DAHANCA) Oral Oncology, 2015; 51: 1138-1142
20. Garden AS, Weber RS, Morrison WH. i wsp. The influence of positive margins and nerve invasion in adenoid cystic carcinoma of the head and neck treated with surgery and radiation. Int J Radiat Oncol Biol Phys. 1995 Jun 15;32(3): 619-26.
21. Chen AM, Bucci MK, Weinberg V i wsp. Adenoid cystic carcinoma of the head and neck treated by surgery with or without postoperative radiation therapy: prognostic features of recurrence. Int J Radiat Oncol Biol Phys. 2006;66(1):152-9.
22. Mendenhall WM, Morris CG, Amdur RJ. I wsp. Radiotherapy alone or combined with surgery for adenoid cystic carcinoma of the head and neck. Head Neck. 2004;26(2): 154-62.
23. Al-Mamgani A, van Rooij P, Sewnaik A. i wsp. Adenoid cystic carcinoma of parotid gland treated with surgery and radiotherapy: Long-term outcomes, QoL assessment and review of the literature Oral Oncology 2012;48:278–283
24. Spiro RH, Huvos AG, Strong EW. i wsp. Adenocarcinoma of salivary origin. Clinicopathologic study of 204 patients. Am J Surg 1982; 144: 423-431
25. Deng R, Tang E, Yang X. i wsp. Salivary adenocarcinoma, not otherwise specified: a clinicopathological study of 28 cases 2012;113(5):655-60
26. Zhan KY, Huang AT, Khaja SF. i wsp. Predictors of survival in parotid adenocarcinoma not otherwise specified: A National Cancer Database study of 3155 patients. Head Neck. 2016 Aug;38(8):1208-12
27. Fowler MH, Fowler J, Ducatman B. i wsp. Malignant mixed tumors of the salivary gland: a study of loss of heterozygosity in tumor suppressor genes. Modern Pathology 2006; 19: 350–355
28. Gnepp DR. Malignant mixed tumors of the salivary glands: a review. Pathol Annu 1993; 28: 279-328
29. Olsen KD, Lewis JE. Carcinoma ex pleomorphic adenoma: A clinicopathologic review. Head Neck 2001;23:705–712.
30. Chen AM, Garcia J, Bucci MK, i wsp. The role of postoperative radiation therapy in carcinoma ex pleomorphic adenoma of the parotid glandInt. J. Radiation Oncology Biol. Phys., 2007; 67 (1): 138–143,
31. Al-Zaher N, Obeid A, Al-Salam S. i wsp. Acinic cell carcinoma of the salivary glands: a literature review Hematol Oncol Stem Cel Ther 2009; 2(1): 259-264
32. Durand N, Mourrain-Langlois E, Leclair F. i wsp. Synchronous bilateral acinic cell carcinoma of the parotid: when a tumor reveals another one. Eur Ann Otorhinolaryngol Head Neck Dis. 2013;130:22–25
33. Sepúlveda I, Frelinghuysen M, Platin E. i wsp. Acinic Cell Carcinoma of the Parotid Gland: A Case Report and Review of the Literature. Case Reports in Oncology. 2015; 8(1):1-8.
34. Biron VL, Lentsch EJ, Gerry DR. i wsp. Factors influencing survival in acinic cell carcinoma: a retrospective survival analysis of 2061 patients. Head Neck. 2015 Jun;37(6):870-7
35. Andreoli MT, Andreoli SM, Shrime MG. i wsp. Radiotherapy in Parotid Acinic Cell Carcinoma. Arch Otolaryngol Head Neck Surg. 2012 May;138(5):463-6
36. Bhattacharyya N, Fried MP: Nodal metastasis in major salivary gland cancer: Predictive factors and effects on survival. Arch Otolaryngol Head Neck Surg 2002;128:904,
37. Wang L, Li H, Yang Z, Outcomes of Primary Squamous Cell Carcinoma of Major Salivary Glands Treated by Surgery With or Without Postoperative Radiotherapy J Oral Maxillofac Surg. 2015 Sep;73(9):1860-4.
38. Khurana VG, Mentis DH, O'Brien CJ. i wsp. Parotid and neck metastases from cutaneous squamous cell carcinoma of the head and neck Am J Surg. 1995 Nov;170(5): 446-50.
39. Zhan KY, Lentsch EJ. Basal Cell Adenocarcinoma of the Major Salivary Glands: A Population-Level Study of 509 Cases Laryngoscope 2016;126:1086–1090,
40. Vázquez A, Patel TD, D’Aguillo CM. i wsp. Epithelial-Myoepithelial Carcinoma of the Salivary Glands: An Analysis of 246 Cases. Otolaryngol Head Neck Surg. 2015 Oct;153(4):569-74
41. Cai C-F, Sun J-Y, He Z-Y. i wsp. Clinicopathological characteristics, treatment, and survival outcomes of cystadenocarcinoma of the salivary gland: a population-based study. OncoTargets and therapy. 2016;9:6569-6572.
42. Nakashima T, Yasumatsu R, Toh S. i wsp. Is there a role of adjuvant treatment for salivary duct carcinoma? J Laryngol Otol. 2015 Mar;129 Suppl 2:S98-101
43. Uemaetomari I, Tabuchi K, Tobita T. i wsp. The importance of postoperative radiotherapy against polymorphous low-grade adenocarcinoma of the parotid gland: case report and review of the literature. Tohoku J Exp Med. 2007 Mar;211(3):297-302.